

CETĂȚENIA ȘI DREPTURILE CETĂȚENEȘTI

Zinaida LUPAȘCU,
 doctor în drept, conferențiar universitar
 Octavian MARIAN,
 doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Currently, the contemporary state under the conditions its democratization has taken a number of obligations correlative rights of its citizens. This moment necessarily involves an analysis and appreciation of them to ensure the most efficient their compliance. This article includes a study of the essence of citizenship in relation to the legal status of citizens, in order to elucidate the most important political rights and freedoms of citizens.

Keywords: the citizenship, legal status of citizens, political rights and freedoms of citizens, Constitution

REZUMAT

În prezent, statul contemporan, în condițiile democratizării sale, și-a asumat o serie de obligații corelative drepturilor cetățenilor săi, fapt ce implică necesitatea analizei și aprecierii acestora în vederea asigurării respectării lor cât mai eficiente.

Articolul cuprinde un studiu asupra esenței conceptului de cetățenie în raport cu statutul juridic al cetățeanului, în vederea elucidării celor mai importante drepturi și libertăți cetățenești.

Cuvinte-cheie: cetățenie, statut juridic al cetățeanului, drepturi și libertăți politice ale cetățeanului, constituție

Introducere. Drepturile omului pe planul realităților universale devin drepturi ale cetățenilor pe plan intern. *Drepturile omului* reprezintă dimensiunea generală a conceptului, ele sînt drepturi naturale, inalienabile, imprescriptibile și intangibile. Ele aparțin tuturor ființelor umane, inclusiv apatrizilor și străinilor care nu beneficiază de drepturile care se pot acorda cetățenilor unui stat. *Drepturile cetățeanului* se referă la relațiile individului cu statul, în scopul satisfacerii interesului public general, dar și a celui individual. Astfel, conceptul de „drepturi ale cetățeanului” trebuie relaționat indubitabil cu noțiunea de *cetățenie*, întrucît doar cetățeanul unui stat are posibilitatea exercitării drepturilor conferite de legislația națională a aceluia stat, care include printre altele și drepturi de natură administrativă, electorală, dreptul la protecție diplomatică etc. [17, p. 32].

În prezent, statul contemporan, în condițiile democratizării sale, și-a asumat o serie de obligații corelative drepturilor cetățenilor săi, fapt ce implică necesitatea analizei și aprecierii acestora în vederea asigurării respectării lor cât mai eficiente.

Ținînd cont de actualitatea și

oportunitatea unor demersuri științifice în materie, în prezentul studiu ne propunem să studiem esența conceptului de *cetățenie* în raport cu statutul juridic al cetățeanului, în vederea elucidării celor mai importante drepturi și libertăți cetățenești.

Materiale și metode aplicate.

Pentru atingerea scopului prestabilit, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: inductivă și deductivă, comparativă, a interpretării logice a normelor de drept etc. Drept suport științific și normativ au servit lucrările cercetătorilor autohtoni, români și din alte țări, unele acte legislative din Republica Moldova, Constituția Republicii Moldova și Constituția României.

Discuții și rezultate obținute.

Statutul juridic al persoanei este o reflectare a reciprocității raporturilor dintre putere și individ. Populația unui stat, fiind formată din cetățeni, străini și apatrizi, se prezintă ca o entitate eterogenă sub aspectul specificului raporturilor pe care le are fiecare individ cu statul pe teritoriul căruia locuiește. Astfel, încă din timpuri străvechi, puterea de stat și-a diferențiat atitudinea politică și juridică față de locuitori, după cum aceștia aveau sau nu calitatea de cetățeni ai statului respectiv [21,

p. 247]. Statele antice făceau o distincție clară între statutul juridic al cetățenilor și cel al străinilor. Până și statul atenian, care manifesta mai multă toleranță față de străini, făcea o diferență netă între statutul juridic al cetățenilor atenieni și cel al metecilor („cei care locuiesc împreună cu”). Ultimii nu aveau aceleași drepturi ca cetățenii, nu participau la exercitarea puterii, nu puteau comanda în luptă, nu aveau dreptul de a dobîndi bunuri imobile (acest drept li s-a recunoscut, totuși, mai tîrziu, ca un drept special și de excepție, denumit „*enctesis*”), nu puteau apărea direct în fața tribunalelor, ci doar reprezentați de cetățenii care erau și patronii lor, numiți „*prostates*”. Totodată, ei aveau toate obligațiile cetățenilor atenieni, chiar mai mult, ei aveau obligația de a plăti și o taxă specială, numită „*metoibion*” [20, p. 61].

Dreptul roman a avut o importanță deosebită în fundamentarea unui cadru juridic complex al statutului juridic al cetățeanului, constituind un sistem normativ nuanțat, cu repercusiuni ulterioare în domeniu. Statutul de cetățean („*status civitatis*”) constituia, după libertate, cel de-al doilea element al condiției juridice a indivi-

dului. Doar cetățenii romani aveau deplinătatea drepturilor politice și civile recunoscute de statul roman: *ius suffragii*, *ius honorum*, *ius militiae*, *ius provocationis*, *ius commercii*, *ius conubii* [18, p.155].

Pentru Aristotel cetățeanul este un membru al corpului politic, corpul celor care participă la exercitarea puterii [1]. Ca urmare, el deține un ansamblu de drepturi speciale, pe care le împarte în mod egal cu ceilalți cetățeni. Totodată, în toate orașele antice, statutul de cetățean este un privilegiu rezervat unei elite masculine, fiind excluse femeile, copiii, străinii și robii.

În epoca modernă, evoluția statutului juridic al cetățeanului a fost influențată în mod decisiv de *Declarația drepturilor omului și cetățeanului* [9]. Aceasta a pus bazele noțiunii contemporane a statutului juridic al cetățeanului, legându-l de participarea activă a persoanei la viața politică, înzestrarea ei cu un ansamblu de drepturi și libertăți, iar statului impunându-i-se obligațiuni corelative față de cetățeni, modificându-se astfel radical natura raporturilor dintre stat și cetățean. În centrul statutului juridic stau drepturile omului, care determină limita acțiunii puterii.

Astfel, ideea fundamentală pe care se întemeiază noile raporturi dintre cetățean și stat este concepția cu privire la drepturile omului, care au valoare de fundamente imuabile pentru drepturile cetățeanului. Orice individ este, de asemenea, un potențial cetățean, astfel încât înțelegerea modernă a statutului juridic al cetățeanului a stat la originea unui proces de emancipare a tuturor minorităților în sensul politic al noțiunii: fie că este vorba de femei, muncitori economici dependenți sau de populații supuse sclaviei sau colonizării. Statutul juridic al cetățeanului include anumite drepturi de bază pe care acesta le are din simplul motiv că este persoană umană, la care se mai adaugă un șir de drepturi care decurg din legătura lui cu statul.

Acest statut este determinat de instituția cetățeniei, adică de apartenența juridică a individului la statul respectiv, care condiționează caracterul raporturilor juridico-politice dintre individ și stat [2, p. 44]. Conotațiile juridice ale cetățeniei, ca legătură dintre individ și stat, se exprimă prin totalitatea drepturilor și obligațiilor corelative dintre stat și cetățean. În acest sens se consideră că cetățenia este situația juridică care rezultă din raporturile juridice statornice dintre o persoană fizică și stat, exprimând apartenența persoanei la stat, situație caracterizată prin plenitudinea drepturilor și obligațiilor reciproce [3]. În aceeași accepțiune, cetățenia este situația juridică rezultată din apartenența unei persoane fizice la un stat determinat, caracterizată prin faptul că aceasta are plenitudinea drepturilor și obligațiilor prevăzute de Constituție și legi, inclusiv drepturile politice, obligația de fidelitate față de patrie și cea de apărare a ei [19].

Cetățenia asigură indivizilor un statut juridic deosebit, care constă în ansamblul drepturilor și responsabilităților conferite de stat cetățenilor săi. Este statutul legal al cetățenilor ca subiecți ai dreptului, care determină condițiile apartenenței la o comunitate politică. Astfel, problema statutului juridic al cetățeanului se caracterizează nu numai prin aspectul juridic, dar și prin cel politic. Ca membru al societății civile, omul este egal în drepturi cu toți ceilalți, iar ca membru al unei societăți politice, adică al unei societăți de stat organizate, este egal în drepturi doar cu acei care, ca și dînsul, aparțin statului respectiv. El beneficiază de mai multe drepturi și obligații în țara sa, decât cel care nu aparține acestui stat [2, p. 43].

Astfel, legătura *juridică* dintre persoană și stat este completată și cu o componentă *politică*, care se exprimă prin faptul că cetățenii statului, fiind integrați în entitatea care poartă denumirea de *popor* (națiu-

ne), sînt exponenți ai suveranității naționale. Doar cetățenii Republicii Moldova, în baza art. 2 din Constituția RM [7], pot participa la exercitarea suveranității în mod direct, prin referendum, sau în mod indirect, prin organele lor reprezentative. Doar cetățenii Republicii Moldova (art. 39 din Constituție) au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor; doar cetățenilor li se asigură dreptul la funcții publice. Deci, cetățeanul este perceput mai întîi ca un actor politic, drepturile politice fiind considerate nucleu al cetățeniei.

În așa mod, raporturile dintre puterea publică, întruchipată de stat, și individ se manifestă prin totalitatea drepturilor și obligațiilor reciproce, circumscrise statutului juridic al persoanei. Persoanele care au cu statul o legătură juridico-politică de durată, posedă un statut juridic deosebit de cel al străinilor sau apatrizilor. Ca niște componente de bază ale acestui statut, drepturile politice au caracteristici proprii, care le deosebesc de alte drepturi ale omului. Drepturi precum ocuparea unor funcții publice, de a alege și de a fi ales, de a participa la conducerea treburilor publice, de a nu fi lipsit de cetățenie etc. sînt, desigur, drepturi ale omului, dar ele se realizează prioritar ca drepturi ale cetățeanului, fiind strîns legate de apartenența individului la un anumit stat.

Raporturile juridice dintre cetățean și stat au un conținut particular: reflectate pe plan extern, ele se păstrează și se prelungesc oriunde s-ar afla persoana, inclusiv pe teritoriul altor state, unde cetățeanul beneficiază de protecție din partea statului său. Ca urmare, statutul juridic al cetățeanului are la bază principiul protecției acestuia de către stat. În acest sens, Constituția Republicii Moldova (art. 18) și Legea cetățeniei Republicii Moldova [15] (art. 8) prevăd că cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atît în țară, cît și în străinătate.

Protecția cetățenilor în străinătate este un principiu care exprimă faptul că cetățenia este legătura politică și juridică dintre cetățean și stat care, prin efectele sale, determină statutul juridic al persoanei oriunde s-ar afla, fie în interiorul țării, fie în exteriorul frontierelor acesteia [6]. În temeiul acestui principiu, cetățenii care se află în străinătate au dreptul să apeleze la protecția autorităților statului, iar acestea au obligația constituțională de a le acorda protecția necesară.

Ca urmare, se conturează un ansamblu de drepturi circumscrise acestui principiu. Spre exemplu, cetățenilor Republicii Moldova aflați temporar pe teritoriul unui stat străin, funcționarul consular le va acorda, în conformitate cu normele și principiile dreptului internațional, asistență în protecția drepturilor și intereselor lor. Asistența și protecția respectivă se acordă în caz de îmbolnăviri grave, urgențe medicale, decese, accidente de circulație, pierdere, furt sau deteriorarea pașaportului, permiselor de conducere și certificatelor de înmatriculare a vehiculelor, rețineri, arestări, limitarea în orice alt mod a libertății personale în statul de reședință și în alte situații.

Funcționarul consular este obligat să acționeze pentru apărarea drepturilor și intereselor patrimoniale ale Republicii Moldova și ale cetățenilor săi, cu respectarea legilor și procedurilor în vigoare ale statului de reședință și a prevederilor tratatelor internaționale. În acest scop, el va interveni pe lângă autoritățile statului de reședință în vederea luării măsurilor de conservare și administrare a bunurilor, stabilirea regimului lor juridic, intabulare a dreptului de proprietate în registrele de la locul situării lor. În caz de litigii, el va recomanda cetățenilor avocați și va sprijini pregătirea apărării, procurarea documentelor oficiale, efectuarea traducerilor, legalizărilor etc.

Pentru cetățenii Republicii Moldova care locuiesc pe teritoriul sta-

tului străin, protecția și asistența presupune aplicarea tuturor măsurilor pentru ca aceștia să beneficieze din plin de drepturile oferite de către statul de reședință și tratatele internaționale la care sînt parte statul de reședință și Republica Moldova. Funcționarul consular are misiunea de a interveni la autoritățile statului de reședință pentru instituirea tutelei sau curatei în favoarea minorilor și persoanelor cu handicap, cetățeni ai Republicii Moldova aflați în statul de reședință [11].

Un alt principiu de bază al statutului juridic al cetățeanului este prohibiția de a extrăda sau a expulza cetățenii statului. Constituția Republicii Moldova proclamă acest principiu în art. 18, valorificînd astfel o regulă de tradiție, care rezultă și din constituțiile altor state, precum și din documentele juridice internaționale [4, p. 282]. *Extrădarea* este un act juridic bilateral prin care un stat, numit *stat solicitat*, acceptă să pună la dispoziția altui stat, numit *stat solicitant*, o persoană aflată pe teritoriul său, în vederea judecării sau efectuării unei pedepse în statul solicitant. La rîndul său, *expulzarea* este o măsură de siguranță ce constă în îndepărtarea silită de pe teritoriul unui stat a cetățeanului strain sau a persoanei fără cetățenie care a săvârșit o infracțiune pe teritoriul statului dat sau dacă prezența lui prezintă un pericol social. Doar din definițiile acestor două noțiuni este clar că expulzarea sau extrădarea propriului cetățean ar fi o măsură contrară legăturii de cetățenie care implică obligații de protecție pe care statul trebuie să o asigure tuturor cetățenilor săi.

Drepturile exclusiv politice aparțin doar cetățenilor, ceea ce își are motivația în faptul că ele țin de exercitarea suveranității, adică de dreptul oricărui cetățean de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin reprezentanți liber aleși. În categoria drepturilor exclusiv politice sînt incluse, deci, acele drepturi ale cetățenilor statului

care specifică participarea acestora la conducerea afacerilor publice: dreptul de a alege reprezentanți în parlament și alți înalți demnitari de stat; dreptul de a vota în cadrul referendumului național sau local; dreptul de inițiativă legislativă; dreptul de a iniția revizuirea constituției; dreptul de a alege reprezentanții în organele deliberative ale unităților administrativ-teritoriale; dreptul de a fi ales în funcții publice.

O cale importantă prin care cetățenii pot influența procesul public decizional și participa la guvernare este votul, prin care sînt desemnate organele reprezentative ale poporului. Dreptul la vot este un drept democratic fundamental, ce consacra capacitatea individului de a-și realiza personalitatea juridică ca voință politică exprimată pentru organizarea societății și, astfel, pentru afirmarea idealurilor politice și a scopurilor concordante acestora. Prin dreptul la vot se exprimă acea voință individuală prin care se formează voința colectivă, înțelesă ca voință generală, respectiv ca voință a societății [10, p. 31-32]. Dreptul de vot apare și sub denumirea de *drept de a alege*, deși doctrina subliniază careva deosebiri între „alegere” și „votare”: termenul *alegere* se folosește atunci cînd cetățenii aleg membrii unor autorități publice, iar cel de *votare* – atunci cînd aceștia se pronunță asupra unei reguli sau hotărîri [14].

Atribuțiile dreptului de vot sînt universalitatea, egalitatea, caracterul direct, secret și liber exprimat. Votul universal este unul din principiile de bază ale democrației, care constă în aceea că oferă posibilitatea fiecărui cetățean adult și cu discernămint de a-și exercita activ sau pasiv dreptul de vot. Universalitatea votului reflectă principiul conform căruia votul aparține tuturor cetățenilor care îndeplinesc condițiile prevăzute de lege. Totodată, dreptul de a vota implică în mod necesar limitări cu privire la cine poate exercita acest drept și cine este restricționat,

acestea fiind încorporate în constituțiile democrațiilor electorale. Astfel, dreptul de vot nu este un drept absolut, iar în unele cazuri, în special în cele de incapacitate, poate să fie limitat. Spre exemplu, conform art. 38 alin. 2 din Constituția Republicii Moldova, cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți pînă în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcînd cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege. Astfel, minorul suferă importante limitări în ce privește capacitatea sa de folosință în dreptul public, nefiind apt a fi titular al drepturilor politice.

Dincolo de regula generală a limitelor de cetățenie și de vîrstă, constituțiile de multe ori restricționează în mod explicit dreptul de a participa la alegeri celor care nu au capacitate de exercițiu și/sau deținuților. Astfel, de exemplu, conform art. 36 din Constituția României, nu au drept de vot debili și alienații mintal puși sub interdicție și nici persoanele condamnate, prin hotărîre judecătorească definitivă, la pierderea drepturilor electorale. Trebuie înțeles, însă, că doar starea psihică afectată nu conduce automat la restrîngerea capacității, fiind necesară o decizie judecătorească în acest sens.

Așadar, delimităm trei tipuri de restricții impuse legal dreptului de vot: restricții bazate pe apartenența la comunitate (cetățenie, reședință, limbă); în baza competenței sau autonomiei (vîrstă, sănătate mintală) și în baza unei forme de pedeapsă (pedeapsa cu închisoarea, fraude electorale, trădare) [13].

Egalitatea în materie electorală cuprinde a varietate de aspecte. Unele vizează egalitatea sufragiului, altele nu se limitează la acest concept, reflectînd egalitatea în termenii puterii electorale și egalității de șanse. Egalitatea votului exprimă principiul egalității în drepturi a cetățenilor fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie sau apartenență

politică, avere sau origine socială. Votul egal presupune că fiecare cetățean are dreptul la un singur vot pentru alegerea aceluiași organ de stat, că circumscripțiile electorale pentru alegerea aceluiași organ sînt egale ca număr de locuitori. Egalitatea votului mai implică și înlăturarea unor tehnici și procedee electorale precum votul plural sau votul multiplu [16].

Caracterul direct al votului derivă din atributul său personal, alegătorul trebuind să-și exprime voința nemijlocit, nu prin intermediar.

Votul este secret, garantînd astfel cetățenilor posibilitatea de a decide în deplină libertate și intimitate. Secretul votului este un aspect al libertății de vot, care are drept scop protecția cetățenilor împotriva oricăror presiuni legate de obținerea electorale efectuate. Principiul secretului votului trebuie aplicat la întreaga procedură electorală. Pentru fiecare persoană cu drept de vot, secretul votului nu este numai un drept, dar și o obligațiune, nerespectarea căreia trebuie să fie sancționată prin anularea oricărui buletin de vot conținutul căruia a fost divulgat.

Votul este liber, cuprinzînd două aspecte diferite: libertatea cetățeanului de a-și forma o opinie și libertatea de a exprima această opinie, cu alte cuvinte – libertatea procedurii de votare și evaluarea cu exactitate a rezultatului. Libertatea cetățenilor de a-și forma o opinie cere statului și autorităților publice în general să respecte obligațiunea lor de neutralitate, în special relativ la utilizarea mijloacelor de informare în masă și finanțarea partidelor și a candidaților. Libertatea cetățenilor de a-și exprima voința inițial impune necesitatea monitorizării stricte a procedurii de votare. Cetățenii trebuie să fie protejați de orice amenințări sau restricții care i-ar împiedica să-și exercite dreptul de vot. În cazul în care cetățenii sînt intimidăți de către autorități sau persoane fizice, statul este obligat să intervină și să sancționeze astfel de practici [5].

Cetățenii Republicii Moldova își pot exprima opțiunile prin vot în contextul referendumului național, al referendumului local, al alegerilor naționale pentru Parlamentul țării și al alegerilor locale. Tendința de democratizare necesită un cadru legal adecvat, ce prescrie sistemul electoral al statului și include, în mod obligatoriu, condițiile și garanțiile exercitării drepturilor electorale, modul de scrutin, etapele organizării și desfășurării alegerilor, precum și stabilirea rezultatelor alegerilor și atribuirea mandatelor.

Dreptul la vot ocupă un loc deosebit de important în cadrul statutului juridic al cetățeanului. El creează o stare de concordanță între putere și individ, bazată pe încredere și pe așteptări onorate. Prin proceduri democratice se încearcă să se asigure fiecăruia „o voce” care să se poată exprima liber, fără presiuni, astfel încît relațiile de putere să devină simetrice, și nu asimetrice, ca în societățile ierarhizate. Votul universal oferă oricărui cetățean posibilitatea să se exprime și să acționeze într-un spațiu public de deliberare și decizie. Ca urmare, votul nu se rezumă la simpla funcție de alegere a unor reprezentanți, ci are și menirea să rezolve prin consens și fără violență o serie de conflicte sociale [12, p. 77]. Alegerile periodice exclud, pe de o parte, uzurparea puterii prin violență, interzicînd totodată și permanentizarea ei. Dar acest sistem presupune în mod necesar relații dintre reprezentanți și cetățeni bazate pe principiile onestității și competenței, ceea ce, de cele mai multe ori, este de nerealizat. În astfel de condiții, dreptul de participare la viața politică devine un ”drept al drepturilor” [22].

Dreptul de a fi ales este considerat un drept corelativ dreptului de vot, realizîndu-se, în principiu, în aceleași condiții ca și primul. El exprimă eficiența prin diversitate a administrării societății conform voinței generale, pronunțate prin drepturile electorale, și afirmată ca voință de

guvernare [10, p. 32]. În majoritatea statelor, legislația stabilește condiții derogatorii de la cele care privesc dreptul de a alege. Spre exemplu, Constituția României stabilește:

- funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoane care au cetățenia română și domiciliul în țară (art. 16, alin. 3);

- candidatul să nu-i fi fost interzisă asocierea în partide politice, deci să nu fie membru al Curții Constituționale, Avocat al Poporului, magistrat, membru activ al armatei, polițist ori să nu facă parte dintr-o altă categorie de funcționari publici, stabiliți prin lege organică (art. 40, alin. 3);

- candidații trebuie să fi împlinit, pînă în ziua alegerilor inclusiv, vîrsta de cel puțin 23 de ani pentru a fi aleși în Camera Deputaților sau în organele administrației publice locale, vîrsta de cel puțin 33 de ani pentru a fi aleși în Senat și vîrsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României (art. 37, alin. 2). În așa mod, Constituția României stabilește condițiile minimale pentru a ocupa funcții publice, exponente ale voinței generale.

Desfășurarea unor alegeri democratice nu este posibilă decît cu condiția respectării drepturilor omului, în special a libertății de exprimare și libertății presei, libertății de a circula pe teritoriul țării, libertății de întrunire și libertății de asociere pentru scopuri politice, inclusiv pentru fondarea partidelor politice. Orice restricții ale acestor libertăți trebuie să fie prevăzute de lege, să răspundă unui interes public și să respecte principiul proporționalității [5].

Un alt drept prin care cetățenii pot participa la viața politică este dreptul la inițiativă legislativă. Spre exemplu, art. 74 alin. (1) din Constituția României prevede că inițiativa legislativă aparține Guvernului, deputaților, senatorilor sau unui număr de cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot. Inițiativa cetățenilor poate fi exercitată numai cu respec-

tarea prevederilor art. 74 alin. (1) din Constituție, referitoare la reprezentativitatea inițiativei, și ale alin. (2), referitoare la materiile ce nu pot face obiectul acestei inițiative. Astfel, potrivit alin. (1) inițiativa legislativă poate aparține unui număr de cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot. Cetățenii care își manifestă dreptul la inițiativă legislativă trebuie să provină din cel puțin un sfert din județele țării, iar în fiecare din aceste județe sau în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 5.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative. Potrivit alin. (2) al aceiași dispoziții constituționale, nu pot face obiectul inițiativei legislative a cetățenilor problemele fiscale, cele cu caracter internațional, amnistia și grațierea.

O situație specială o constituie inițiativa de revizuire a Constituției României, acest drept aparținînd și unui număr de cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot. Acești cetățeni trebuie să provină din cel puțin jumătate din județele țării, iar în fiecare din acestea sau în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 20.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative [8].

Dreptul de inițiativă legislativă deschide pentru cetățeni o cale directă de influență a procesului legislativ. Dar, deși acest lucru este un element de consolidare a participării democratice a cetățenilor, el nu funcționează cu adevărat în practică. În primul rînd, cvorumul poate fi dificil de atins; în al doilea rînd, în societățile moderne, procesul legislativ este atît de complicat, încît cetățenii doar rareori ajung la elaborarea unor proiecte de legi de înaltă calitate, acceptabile în procesul politic.

Potrivit Constituției Republicii Moldova, adoptate la 29 iulie 1994, dreptul de inițiativă legislativă aparține deputaților în Parlament, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia. Astfel, cetățenii Republicii Moldova sînt lipsiți de un mecanism impor-

tant de influență a procesului public decizional. La dispoziția cetățenilor statului nostru rămîne doar dreptul „ipotetic” de inițiativă de revizuire a constituției. Astfel, conform art. 141 alin. 1, revizuirea Constituției poate fi inițiată de un număr de cel puțin 200.000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. Cetățenii care inițiază revizuirea Constituției trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative, condiții anevoioase de realizat.

Prin punerea în valoare a conștiinței sociale a individului, categoria drepturilor exclusiv politice evidențiază calitățile acestuia de ființă socială, constituind un element esențial al statutului juridic al cetățeanului. Datorită existenței acestei categorii de drepturi fiecare cetățean dispune de vocația de a participa la constituirea voinței generale și la administrarea societății, respectiv, din perspectivă conceptuală, la exprimarea suveranității naționale și la actul guvernării [10, p. 32].

Concluzii. Statutul juridic al cetățeanului este un fenomen juridico-politic multiaspectual și de consolidare, fără de care este imposibilă reglementarea deplină a statutului juridic al personalității în diferite domenii ale vieții publice. Statutul juridic al cetățeanului exprimă vocația cetățeanului pe planul realităților juridice interne ale fiecărei țări, pentru toate drepturile și libertățile. Ca urmare a egalității în drepturi, cetățenii statului – fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie sau apartenență politică, avere sau origine socială – pot beneficia, în mod egal, de toate drepturile prevăzute de Constituție și legi, pot participa în egală măsură la viața politică, economică, socială și culturală, fără privilegii și fără discriminări, fiind tratați în mod egal atît de către autoritățile publice, cît și de către ceilalți cetățeni.

Referințe bibliografice

1. Aristotel. *Politica*. București: Editura PAIDEIA, 2001, 299 p.
2. Arseni A., Ivanov V., Suholțco L. *Dreptul constituțional comparat*. Chișinău: USM, 2003, 285 p.
3. Boc Emil. *Instituții politice și proceduri constituționale în România*. <http://studentladrept.blogspot.com/2009/02/emil-boc-institutii-politice-si.html>.
4. Cârnaț T. *Drept constituțional*. Chișinău: Print-Caro, 2010, 513 p.
5. *Codul bunelor practici în materie electorală*. <http://www.e-democracy.md/files/elections/venice-code-good-practice-19-10-2002-ro.pdf>
6. Constantinescu M. și alții. *Constituția României revizuită, comentarii și explicații*. București: ALL Beck, 2004, 376 p.
7. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial, nr. 1 din 12.08.1994.
8. *Constituția României*. <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>
9. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. Adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948, la New York (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990). Publicată în ediția oficială "Tratate internaționale", 1998, volumul 1.
10. Drajneanu Daniel Mihai. *Dreptul comunicării publice. Introducere în Dreptul constituțional*. București: Hamangiu, 2007, 48 p.
11. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Statutului Consular nr. 368 din 28.03.2002*. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 50-52/484 din 11.04.2002.
12. Ionescu V., Navroțchi I. *Democrație – vis și realitate*. București: Ed. C.H. Beck, 2006, 224 p.
13. Kirshner Alexander. *The International Status of the Right to Vote*. Democracy Coalition Project. <http://archive.fairvote.org/media/rtv/kirshner.pdf>
14. Lazăr Tudor. *Dreptul de vot și dreptul de a fi ales*. http://www.ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_tematic_drept_de_vot.pdf.
15. *Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000*. În: Monitorul Oficial nr. 98 din 10.08.2000.
16. Mariejeane R. *Drept constituțional*. Curs. <http://www.scribd.com/doc/48473880/2/CURSUL-2>.
17. Marinică Elena Claudia. *Promovarea și protejarea drepturilor omului prin mijloace conțințioase*. -București: I.R.D.O., 2011, 183 p. 18. Molcuț Emil. *Drept privat roman*. Vol. I. București: TUB, 1979, 260 p.
19. Popescu Dan, Oprea Alina. *Drept internațional privat*. http://law.ubbcluj.ro/ro/cd_id/Anul%20IV/Supporturi%20de%20curs/curs_international_privat.pdf
20. Smochină Andrei. *Istoria Universală a statului și dreptului. Epoca antică și cea medievală*. Chișinău: F.E.P. Tipografia Centrală, 2002, 224 p.
21. Teodoroiu Iulian. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. I., București: Sylvi, 2002, 304 p.
22. Waldron Jeremy. *Law and disagreement*. Oxford: Clarendon Press, 1999, 44 p.

UNELE CONSIDERENTE REFERITOARE LA CONDIȚIILE ÎN CARE POATE FI ANTRENATĂ RĂSPUNDEREA JURIDICĂ PENTRU FAPTA ILICITĂ

D. BALTAG,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Gh. TRAGONE,
doctorand, ULIM

SUMMARY

Legal liability is a subject whose treatment causes difficulties, especially at the level of general theory of law. Present in all branches of law, the institution of legal liability ensures rule of law efficiency, stimulates the attitude of law enforcement. Legal liabilities for unlawful act, as well as legal liability for the abuse of law are determined by certain conditions. In this work we will describe the conditions of legal accountability for unlawful act. A condition of legal liability for unlawful act is overlapping key factors that need to be gathered both from the illegal act and its author in order to create the necessary framework to oblige the offender to bear the consequences of his conduct.

Keywords: legal liability, unlawful act, breach of law, legal liability conditions

REZUMAT

Răspunderea juridică constituie un subiect a cărui tratare provoacă deficiențe, în special la nivelul teoriei generale a dreptului. Prezentă în toate ramurile dreptului, instituția răspunderii juridice asigură eficacitatea ordinii de drept, stimulează atitudinea de respectare a legii. Răspunderea juridică pentru fapta ilicită, precum și răspunderea juridică pentru abuzul de drept, sînt determinate de anumite condiții. În acest articol vom descrie condițiile tragerii la răspundere juridică pentru fapta ilicită. Condițiile răspunderii juridice pentru fapta ilicită reprezintă complexul de factori esențiali ce necesită a fi reuniți atît sub aspectul faptei ilicite, cît și al autorului ei, în vederea creării cadrului necesar obligării celui vinovat la suportarea consecințelor conduitei sale.

Cuvinte-cheie: răspundere juridică, faptă ilicită, încălcarea legii, condițiile răspunderii juridice

Introducere. Răspunderea juridică, instituție prezentă în toate ramurile dreptului, constituie o temă ce interesează toate științele juridice, avînd o importanță practică deosebită, deoarece ea asigură eficiența normei de drept, stimulează atitudinea de respectare a legii, stabilirea și menținerea ordinii de drept.

Ca urmare a cercetărilor științifice, în doctrina juridică s-au format cîteva concepții despre răspunderea juridică pentru fapta ilicită, unele dintre ele completîndu-se și dezvoltîndu-se reciproc, îmbogățind teoria răspunderii juridice cu noi cunoștințe [10, p. 122].

Rezultate obținute și discuții.

În cercetările științifice este răspîndită și definită răspunderea juridică *ca raport juridic ce apare între infractor și stat* (organele competente). Această concepție a răspunderii reiese din obligațiile incumbate infractorului și din obligațiile statului (organul competent) de a trage subiectul la răspundere juridică. Astfel de raporturi juridice sînt denumite *raporturi juridice de răspundere sau raporturi juridice represive-punitive* [45, p. 12; 47, p. 65].

Sîntem de acord cu I. N. Senekin, A. I. Popova și I. A. Galaghan care constată că răspunderea